

(як західна, так і східна) проповідувала особливий спосіб життя – життя у спокої, гармонії, єдності з природою, який сприяє відновленню душевного здоров'я, що своєю чергою сприяє і покращанню фізичного стану людини.

Таким чином, основне питання філософії має психологічний аспект.

Бровко Н.І., завідувач кафедри історії,
теорії держави і права та державного
будівництва Білоцерківського
національного аграрного університету

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ СВОБОДИ

У наш час проблема свободи людини є однією з головних. Без свободи немає особистості, а без особистості відсутня свобода. Для належного висвітлення природи свободи важливим є розуміння філософсько-психологічного підґрунтя даного феномену.

Зважаючи на багатозначність поняття свободи, завжди існували та існують намагання класифікувати різні його значення. Однією з таких категоризацій стало дослідження науковців під керівництвом Мортімера Адлера, викладене у праці “Ідея свободи. Діалектична перевірка концепцій свободи” [3, с. 328]. Вони виділили п’ять “відтінків” розуміння виявів свободи: 1) обставинна свобода самоздійснення; 2) набута свобода самовдосконалення; 3) природна свобода самовизначення; 4) політична свобода; 5) колективна свобода.

Використовуючи друге і третє визначення, можна побудувати автономну систему свободи, в якій свободу можна визначити як набуту свободу самовдосконалення та природну свободу самовизначення. Якщо перша стосується етично-моральних аспектів життя людини, то друга певною мірою звертається до метафізики свободи. Інші ж значення свободи — це трансполяція цієї автономної системи в соціальному вимірі,

де існує обставинна свобода самоздійснення, політична та колективна свобода [1, с. 122].

Таким чином, на нашу думку, свобода самовизначення є джерелом права, а свобода, охарактеризована М. Адлером як обставинна свобода самоздійснення, може бути результатом реалізації зазначеного права (зокрема, права на свободу). Ми вважаємо, що категорія обставинної свободи самоздійснення звертається до першого рівня значень індивідуального та соціального, забезпечуючи фундамент подальшого розгортання відповідних вимірів свободи.

У психологічних дослідженнях можна виділити авторів, які визнають життя людини вільним або контрольованим, та безпосередньо дослідників феномену свободи. Зокрема, Г. Айзенк відзначає, що прийняття рішення та свобода вибору відіграють центральну роль в психології особистості. Людина відповідає за свої дії та обмежена складом особистості. Індивідуальне поле свободи детерміноване психофізичною конституцією і соціокультурними впливами, оточенням людини та її віком [2, с. 115].

Неофрейдисти (А. Адлер, Е. Фромм, Е. Еріксон) по-різному визначають той факт, що людина здатна долати первинні пута в ході усвідомлення ситуації, де вона здійснює пошук самоідентичності. Б. Скіннер заперечує особистість, свідомість, відповідальність і разом з ними – свободу людини.

Представники гуманістичного напрямку в розумінні особистості (А. Маслоу, Г. Оллпорт та ін.) вважають, що люди – свідомі істоти, які при виборі керуються цінностями та сенсом, завдяки чому набувають певного ступеню свободи від зовнішньої детермінації та впливу несвідомих потреб та конфліктів. Прихильники екзистенційного напрямку в психології пов'язують свободу із здатністю підніматись над критичною ситуацією, брати відповідальність за свої бажання та дії.

Прихильники когнітивного напрямку (А. Бандура, У. Найссер, Дж. Істербрук та ін.) в якості основних умов досягнення свободи розглядають: інтелектуальні здібності; інформованість; доступ людини до нового знання; розуміння ситуації; здатність оцінювати події. Авторів теорій особистості

об'єднує орієнтація на духовне в людині, розвиток у ній загальнолюдських, моральних цінностей, усвідомлення глибинних структур особистості (К. Г. Юнг), відповідальності за свої бажання та дії (В. Франкл, Е. Фромм) [2, с. 21].

Отже, психологічними засадами осмислення феномену свободи можна вважати такі положення:

1. Взаємообумовленість і єдність свідомості та діяльності (при усвідомленні причин, явищ і власних мотивів поведінки, при усвідомленні необхідності та при самоусвідомленні). 2. Необхідність рефлексії як функції свідомості (самосвідомості) для досягнення свободи. 3. Мислення, пізнання, творчість є станами, в яких відображається свобода, та умовами її досягнення. 4. У процесі долання меж можливостей у діяльності здійснюється досягнення свободи. 5. Зовнішня детермінація є предметом опору та боротьби за свободу. 6. Феномен свободи є нерозривно пов'язаним з особистістю. 7. Існує зв'язок свободи з почуттями та переживаннями людини.

Таким чином, свобода існує в різних вимірах та втілюється в різних явищах і процесах, одним із яких є соціальний простір свободи, який в людській життєдіяльності існує у відносинах індивідів та колективів та утворений різними стандартами, нормами, правилами, концентрованим виразом яких є право.

Список використаних джерел

1. Карась А. Етика свободи і солідарності у громадянському суспільстві / А. Карась // Незалежний культурологічний часопис "І". – Львів, 2001. – № 21. – С. 110–140.

2. Кузьмина Е.И. Психология свободы : теория и практика / Е.И. Кузьмина. – СПб. : Питер, 2007. – 336 с.

3. The Idea of Freedom. A Dialectical Examination of the Conceptions of Freedom / by Mortimer J. Adler for The Institute for Philosophical Research. – Garden City, New York. Doubleday & Company, Inc., 1958. – 689 p.